

INITIA HISTORIÆ
VACCINATIONIS
IN SVECIA

QUE

VENIA EXPERIENTISS. FACULT. MEDICÆ UPSAL.

D. XII JUN. 1819. IN AUDITOR. MEDIC. H. P. M. S.

P. P.

CAROLUS ZETTERSTRÖM

MED. DOCT. PROFESS. REG. FACULT. MED. ADJUNCT,

REG. COLLEGII SANITATIS MEMBR. HONORAR.

ET REG. ACAD. SCIENT. STOCKH. MEMBR.

ET

JOH. CHRISTIAN HOLST
BOTHNIENSIS.

PARTICULA DECIMA SEPTIMA

UP SALIÆ

EXCUDEBANT REG. ACAD. TYPOGRAPHI.

VIRO
PLURIMUM REVERENDO ATQUE PRÆCLARISSIMO
DOMINO
MAG. ERICO HAEGGQVIST
AD SCHOLAM UMENSEM RECTORI
LONGE MERITISSIMO

Fautori Optimo

Sacras hasce pagellas beneficiorum memer

voluit debuit

JOH. CHR. HOLST.

APOTHEKAREN
I WASA STAD
HÖGÅDLE
HERR JOHAN CHR. KANTZOW

Den Huldaste Morfar

helgas dessa blad

af den barnsliga vördnaden;
kärleken, tæksamheten.

MAGAZINS FÖRVALTAREN, LAZARETTTS OCH HOSPITALS
SYSSLOMANNEN
HÖGÅDLE
HERR NATHANAËL HOLST
SAMT
FRU CHARLOTTA HOLST
FÖDD KANTZOW.

Huldaste Föräldrar!

Då jag skiljd från lugna hamnen
Kastas om bland lifvets skär,
Flyr till hulda Faders i ammen
Tanken, att få hvila där.

Huldt min Barndoms planta närdes
I Er kärleks helga skygd;
Allt hvad ädelt var, mig lärdes
Af Er ömhet och Er dygd.

Så min första ålder grydde
I Ert fridsamt lugna tjäll;
Ryckt från Er, mig glädjen flydde,
Minnet åter gör mig själl.

Hjertat åt Er kärlek egnar
Dessa blad med tacksam tår;
Må Den Gud, som dygden hägnar
Skydda Edra lefnads år.

Eder lydigaste Son
JOHAN CHRISTIAN.

nera sina Barn, och har således under fyra månaders dagelig erfarenhet skåligen kunnat utröna förhållandet af denna operation. Jag här derunder haft många föryade anledningar att se huru lått det är att af en aldeles åkta Vaccin, åfven den som nyligen blifvit tagen ifrån sitt första ursprung, frambringa en fullkomligt oåkta. Jag är ock så af många jemförelser öfvertygad, att detta håndt andra och att kanske ett större antal blifvit med oåkta Vaccin -- kanske redan ett stort antal af de inympade haft oåkta Kokoppor.

Jag har således trodt mig göra det allmånnas en tjenst dermed, att jag i nitida Tabeller låter afteckna både den åkta Vaccinen i sina perioder och åfven till jemförelse den oåkta. Dessa Tabeller, tecknade under mina ögon efter naturen, blifva med färgor upplyste, hvartill bisogas en mycket korrt underrättelse 1) om

T

Kanne-

Inrikes Tidningar. Stockholms Posten.

Kånnetecknen på den åkta Vaccinen, och om sättet att alltid frambringa den af lika beskaffenhet. 2.) Om Kånnetecknen på den oäckta Vaccinen och de fel som våla de förs frambringande. -- och om de fel -- --

Detta företag skall till åfventyrs gifva ett slags vißhet åt mindre öfvade, och bidraga att awärja många misstag, desto mer skadeliga, som de redan ifrån början gifva denna upptäckt den mest farliga stöt, och åstadkomma förwirring och osäkerhet. Herr Provincial Me-

dicus Doktor Ekelund har — — Ekelund*) har nyligen nyligen i Stockholms Posten i dessa Blad mycket tydliggjorda väl beskrifvit den åkta Vaccinen, men man kan icke för ofta göra nya erindringar för att undvika de fel, som sluteligen skola föderfwa denna lyckliga upptäckt.

*) "Af denna hand hafva wi att vånta en utförligare Afhandling om Barnkoppor jemförde med Vaccinationen m. m."

Att

Inrikes Tidningar. Stockholms Posten.

Att nu kunna lemna de Tabeller jag åmnar utgifva för ett så ringa pris att de — för det aldralindrigaste pris kunna ågas af alla som infördras att man kan räkna tressera sig för Sina Barns på den Patriotism, — — och Medborgares väl, framkallar jag den Patriotism, som så ofta gynnat nyttiga företag. Såkert finnas många befordrare af Vaccinationen, som räkna en liten uppoftning för en betydande — för den mest betydande.. winst, då den kan bidraga till rätta åndamålet af ett skyddsmedel, som efter all sannolikhet är emot Kopp-smittan det mest owärderliga wi kunna hoppas att åga. — wi nänsin ågt.

Om således några förmögnare skulle behaga att — behaga teckna sig för hela lemna understöd till förlaget förslaget af detta arbete, som af detta arbete, som väl ej i det hela ej kan blifva serkan blifva så kostsamt, men deles kostsamt, så uppofttar altid är omöjligt för mig, i jag med glädje den möda anseende till andra företag som jag dervid använder, af samma beskaffenhet, så kunna dessa Tabeller in- Bokhandlaren Herr Ma- nom korrt vara färdige, gister Utter emottager Sub- och de, som tecknat sig, er- scription. Drottningholm d. hålla exemplar svarande e- 5 April 1801.
mot den summa de uppför- Sw. Hedin.”
frat.

Inrikes Tidningar. Stockholms Posten.

frat. Drottningholm den 5
April 1802.

Sw. Hedin,

Kongl. Majts Förste LifMedi-
dikus och Assessor i Kongl
Collegium Medicum."

De insolita ratione uno eodemque die unam eandemque rem, in medio ponendam, aliter atque aliter describendi qui vel mirari mitteret, neque tamen non mirabitur qui potuerit die 5 Aprilis dicere: "Under fyra månaders daglig erfarenhet" quum ineunte Januario lympham vaccinationem primum naestus fuerit. Vide Ipsius librum: Kopporna kunna utrotas &c. p. 13. "I början af Januarii Månad detta år, århöll jag — — ågta vaccin," &c.

Vaccinationem etiam Gevaliae mense Aprili exercitam fuisse ab IMMANUELE NOBEL, Nosocomii ibidem Medico, Ejusd. ad Reg. Colleg. Medicum relatio, in libro: Låkaren och Naturforskaren, XV:de Bandet, p. 57 typis edita, nos docet.

Ante diem XV Aprilis super nongentos a Nobiliss.
MUNCK af ROSENSCHÖLD variolis insitos fuisse vaccinis,
Ejusdem ad Assessorem HENR. GAHN illo die datæ te-
stantur litteræ.

Die 10 Maii in Stockholms Posten N:o 103 hanc
significationem habemus: "Kokoppporna kunna utrotas, eller
Vaccinationen till sina lyckligaste följer, är titeln på en
kort

kort Afhandling, som tjenar till upplysning för twegne illuminerade Tabeller som till urskiljande af åkta och oåkta Kokoppor, af undertecknad utgifves. Prenumeration härpå med 16 sk. emottager Bokhandlaren Herr Magister Utter, och blifva ej flere exemplar afdragna än Prenummeranters antal. Prenumeration räcker till Maj Månads Slut."

"Hedin."

Eandem in N:o 117 typis excusam vides.

Die 18 Junii in Inrikes Tidningar N:o 63 indicatur: "Af trycket har utkommit och säljes i Utters Bokläda: Kopporna kunna utrotas eller Vaccinationen till sina lyckligaste följour. Korrt Afhandling, med illuminerade Tabeller, af Konungens förste Lif Medikus, m. m. Sven Hedin, a 16 sk. h." In Stockholms Post-Tidningar N:o 76 eadem indicatio, quæque in Stockholms Posten N:o 151 non parum amplificata ita audit: Kopporna kunna utrotas, kort Afhandling med 2:ne illuminerade Tabeller utgifven af S. Hedin, är af trycket utkommen och säljes hos Herr Bokhandlaren Magister Utter och Bokhandlaren Hasselgren i Stockholm, häftad i blått omslag för 16 sk. — På denna Afhandling hafva nedanskrifne Herrar täckts subskribera för att befördra de åkta skyddkoppornas framgång, nemligen: Öfversth. Riddaren och Kommendör. af K. M. Orden Grefve Uggla. Gener. Guv. R. och K. af K. M. O. Herr Baron Toll. Kansli Presid. K. af M. O. v. Ehrenheim. F. Hoffst. och Ståth. K. af K. M. Orden Baron Rålamb. Fru Gref. Rålamb. Kongl. Lif-Med. Westring zo Ex. Kommerse Rådet och R. af W. O. Arfwedson. Grosshandlaren v. Langenberg. Öfverste Kammarh. K. af

af Sw. O. Herr Grefv. Fersen. Kongl. Sekret. Herr
Ihre. Pastor Prim. i Stockholm Doktor Murray. Biskop-
pen och Pr. K. m. m. Doktor Munk. Adj. Doktor Munck
af Rosenschöld 30 Ex. Kongl. ÖfverHofpr. m. m. Dok-
tor Lehnberg. Kanslirådet Leopold R. af N. O. Maj.
och Rid. af Sv. O. Sv. Cederström. Baron Fleetwood
Prosten Doktor Wickelgren. Chir. Magist. Wingmark
3 ex. Kongl. Hof Med. Doktor Aschan 10 Ex. Biskopp
Doktor Möller. Lagmannen Cassel. Prosten Hedin. Pro-
sten Sandmark. Kongl. Hofpr. Lehnholm. K. Lif Med.
Dokt. Wedenberg. Hr Gener. Löjtn. K. af Sv. O. St.
K. Hr Grefve Lewenhaupt. Öfverk. Gen. Löjt. K. af
Sv. O. St. K. Hr Grefve Strömfelt. Biskop. K. af K.
N. O. Doktor Lindblom. Prosten Falk. Hr Landshöf-
dingen v. Schanz. Brukspatr. Tersmeden. Stadsph. D.
Bruselius. Prosten Hjerststedt. Ass. Strähle. K. Lif Med.
Hallman. Baron Ribbing. Th. Lektor Stridsberg. Lek-
tor Hedin. Kandid. Meyer. Ryttmåstaren Adlerheim."

SVENO HEDIN, M. D. &c. Regii antehac Collegii
Medici Assessor, h. t. Reg. Svec. & Norrv. Med.
Primar., Reg. Collegii Sanitatis Consiliarius,
Vaccinat. in Svecia Inspect., R. Ac. Sc. Stockh. R. Ac.
pro Scient. Milit. R. Ac. pro Agric. R. Societ. Medic. Hafn.
Montsp. Jeneaf. &c. Membr., Eqv. R. O. de Wasa & Im-
perat. Russl. Ord. S:tæ Annæ Clasf. secund. cet., per hunc
librum: Kopporna konna utrotas &c. cuius mentio-
nem sæpius (ut p. 5, 6, 31, 101, &c.) fecimus, publice
ostendebat, sibi ita demum persvalum esse, vaccinationem
infissioni variolarum multo præstare. Insigne conversi ani-
mi sui hisce verbis edidit indicium: "Jag kan icke neka
at jag sjelf hyt twiswelsmål emot Vaccinationen; men jag
återkallar dem, och tror dem nu wara til det måsta o-
grun-

grundade. Årfarenhet och försök hafva gifvit denna för-
ändrade öfvertygelse. Jag ansäg Kopypymningen för
den mäst lyckliga upfinning til förmildrande af Kopp-
smittans raseri; nu anser jag Vaccinationen för (et plus
ultra) et steg, vida fram om denna upptäckt." p. 7.

Hunc librum recensitum & dijudicatum vides in Stockholms Posten N:o 161; in Nordisches Archiv für Naturkunde, &c. 3:ter B. I:es St. p. 143 & in Allgemeine Litteratur-Zeitung von Jahre 1803 Jena 1803. N:o 11, breviter ita: " — — enthalt zwar für uns eben nicht viel Neues; ist, aber desfalls merkwürdig, weil der Vf. in Ansehung der Kuhpocken so bald zu einer seiner vorigen so entgegengesetzten Ueberzeugung gekommen ist, dass er mit einmal in Hn. Prof. Heckers Triumpflied wegen Ausrottung der Kinderblattern einstimmet." p. 87.

"Auf zwey schönen KupferTafeln sind sowohl die ächten als unächten Kuhpocken abgebildet." p. 88

Nobilissimum autem MÜNCK af ROSENSCHÖLD has-
ce tabulas verius æstimasse, Ejusdem ad Asseßorem
GAHN ex acidulis Ramlösa die 27 Augusti an. 1802 litte-
ræ testantur:

" — — Tabeller, hvilka mer, än något annat, bidrage till de ågta Kokoppornas förvillelse med de falska. Då den som första gången ympar ågta Kokoppor får se dem olika med de på I:sta Tabellen afritade skall han nödvändigt anse dem för falska, om han hyser mer förtroende till Tabellen, än till beskrifningar. Likwäl är L. M. He-
dins

dins Tabell bättre, än de fleste Tyske Författares, men desse hafva ej ansett sina för oumbärliga för misstags förkommande &c. — — I skriften har jag funnit 2:ne orättigheter: den ena att materia tugen efter 9:de dygnet gör falska Kokoppor: den andra at om ej svulst är under armhålerna åro Kokopporna icke riktigä. Min på 1500 försök grundade erfarenhet intygar, at så länge materien är klar och vattnfärgad, producerar den riktigä Kokoppor, nästan altid til och med 11:te dygnet, och någon gång äfven på 12:te, ja 13:de dygnet, men at den säkraft slår an eller är werksammast före 9:de dygnet eller tagen innan febern och den characteristika rodnaden infinna sig. Ganska ofta saknas svullnad i glandulæ axillares, ehuru vaccin är aldeles ågta, och transporterad på et annat subject, förorsakar denna svullnad. Svullnaden i Glandulæ axillares, den mer och mindre inflammatoriska rodnaden, Vaccinens hastigare eller längsammare utvickling, det mer och mindre illamåendet, den mer eller mindre copieusa materien, m. fl. olikheter, bero utan twifvel af subjectets complexion, öfverhudens tunnare eller fastare beskaffenhet, ytter omständigheter, såsom värma, mat och dryck &c.”

Experimentum, quo Auctor ex variolis vaccinis pueri biennis lympham vaccinam binis insevit vaccis, quum præter id, quod Nobiliss. MUNCK af ROSEN SCHÖLD primus instituit (vide supra p. 41) apud nos unicum sit, cuius quidem notitiam fide dignam habeamus *), non curatius

* In libro: Vetenskaps Journal för Läkare och Fältskärer, &c. Andra Tomen andra Afdelningen.

PROPOSITA MEDICA

XXIV.

Lympham e variolis vaccinis ideo tempestive sumendum esse dixerunt nonnulli, ne illam incepta suppuratione vaccinationi instituenda inutilem reddat. Istam vero suppurationem dari si concederemus, qui explicari potest, quod crustæ, quas ex illa progenitas esse vulgo creditum fuit, lymphæ vaccinæ loco ad vaccinationem feliciter exhibitæ fuerint *)? Nempe crustas vaccinas non ulla prægressa suppuratione sed exspiratione tantum & absorptione humoris tenuioris formari, nobis vero videtur simile. "The experienced vaccinator knows well, how rarely this is the case in the true vaccine vesicle. From my own practice and experience, I am induced to believe, that the true vaccine vesicle never goes into suppuration, except when locally irritated. If you inoculate a very young child, that has not the sense of scratching itself, and care is taken by the nurse not to injure the arm, the vesicle will never pass into suppuration. The matter contained in it will, as it were, congeal, and form a crust similar in form to the original vesicle. In the small-pox the case is different." The Medical and Physical Journal &c. Vol. XII. p. 307.

*) Dr. De Carro observes that matter procured by triturating and dissolving the vaccine crust generally proves successful, particularly in the practice of Dr. Valentin of Nancy. — — he informs me, that he had successfully vaccinated in this manner twenty-four persons; among the rest an infant seventeen hours after its birth, whose health did not appear to be in the least affected thereby. In this case the crust was seventy-two days old, in others eighty-three days; yet the vesicle which ensued was as perfect, as if it had been produced by fluid matter taken immediately from the arm." The Medical and Physical Journal. &c. Vol. XIII p. 250. Cfr. Nachricht über die Wirksamkeit und Nutzlichkeit der Kuh-

pocken-Impfung mit dem Schorfe. Von GEORG UEBERLACHER. Wien 1807; Stockholms Posten 1810, N:o 156; Disert: observationes ex vaccinatione in Medelpadia et Jemtlandia collectæ, &c. Upsaliæ 1811. p. 5; Epistel an die Zentral-Societät der Schutzpocken Impfung zu Paris. Ueber die Vorteile der Schutzpocken, wenn man dieselbe im Schorfe, oder in der Kruste einimpft. Vom Arzt CLESIUS in Koblenz. Mit 1 Kpf. Hadamar. 1812.

XXV.

Experientia teste, quamquam non dubitamus, quin una vesicula vere vaccina a variolis, æque ac plures, tueri possit *), at unica tamen ad affectionem totius corporis fortius excitandam evidentiusque observandam cum minus valeat quam plures, tubibus saltim in locis uniuscujusque brachii infitionem facere prudenter est. — — "The inoculation of vaccine matter in several places in each arm, does not appear to produce more local inflammation than a single pock, but it seems attended with the advantage of more frequently affecting duly the constitution." New Medical and Physical Journal; &c. Vol. 2. N:o 14, p. 662. "To produce more effectually the unsusceptibility intended; and as dried matter fails much more frequently to excite the vaccina than recent fluid matter, it will be advisable that, instead of a single puncture or scratch, there be matter inserted in two or even three punctured or scratched parts in each arm. If the constitution be affected, one pock is as effectual in producing the unsusceptibility required, as any greater number; but the chance of the constitution being affected, seems to be greater from several, than from a single pock." Ibid. p. 665. Confer: Allgemeine Literatur-Zeitung. 1819, N:o 31 p. 243; Nytt Bibliothek for Physik, Medicin og Oeconomie. Udgivet af CARL GOTTLÖB RAEN 5te Bind &c. p. 131.

*) In variolis humanis idem observatum est. Svar på the förnämste inkast, — — emot Kopypmpningen. Författadt af CARL CHAIS. Stockh. 1756. p. 20; Berättelser inlämnade til Kongl. Collegium Medicum, rörande Medicinal-Werkets Tilstånd i Riket; &c. Stockh. 1765. p. 19; Journal der practischen Heilkunde von C. WILHELM HUFELAND. 13 B. 3 Ste. p. 45.